

Kapak Konusu

ABD'nin Irak'tan Çekilme Süreci

Ortadoğu Analiz
Eylül'10 Cilt 2 - Sayı 21

Irak'taki işgal, pek çok açıdan ABD'nin Ortadoğu'daki haksızlıklarının ve yanlışlarının sembolü oldu.

Kapak Konusu

Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Ahi Evran Üniversitesi U.İ.B. Bölüm Başkanı
serhaterkmen@orsam.org.tr

ABD'NİN IRAK'TAN ÇEKİLME SÜRECİ: IRAK'TA İŞGALİN SONU MU SONUN BAŞLANGICI MI?

The Process of USA Withdraw from Iraq: Is It the End or the Beginning of the Occupation ?

Abstract

The occupation of Iraq have created a new era in Iraq and Middle East; moreover, the end of the occupation can also create similar conditions. USA' troops have been withdrawing; however, this situation does not mean neither it gives up or withdraws completely from Iraq. It seems that Ministry of Foreign Affairs takes place of US army. The new enormous complex area in Baghdad, as well as the new consulate which are settled in Arbil, Mosul, Kirkuk and Basra indicate that USA will not be irrelevant to Iraq politics after pull out. In such kind of atmosphere, the reason why USA decides to withdraw American troops from Iraq and how this process will occur emerges as an attractive topic. In this work, the reasons of the withdrawal and ending the occupation process will be discussed.

ABD'nin Irak'taki askeri varlığı sona ermesi süreci başlamış da olabilir ancak tüm bunlar Irak'tan tam anlamıyla vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Bunun en önemli kanıtı, dünyanın en büyük büyükelçilik kompleksini Irak'a kurmasıdır.

Giriş

19 Mart 2003 günü başlayan ve 9 Nisan 2003'te sona eren ABD ile Irak arasındaki savaş, (savaşın bittiği ilanı 1 Mayıs'ta yapılmıştır) ABD'nin Irak topraklarını 7 yıl süren bir işgale girişmesi sürecini başlatmıştır. Irak'ın sahip olduğu kitle imha silahlarını yok etmek ve bu ülkeyi özgürleştirmek için yapıldığı ileri sürülen savaş pek çok açıdan ABD'nin Ortadoğu'daki haksızlıklarının ve yanlışlarının sembolü olmuştur. Ancak geçen zaman zarfında Irak'ta ne kimyasal silah bulunmuş ne de ülke özgürleşmiştir. Saddam Hüseyin devrilmesine rağmen yerine gelen iktidar yapısının kısa süre içinde işbirliği yaptığı gruplar tarafından bile diktatörlükle itham ettiği yeni bir siyasi düzen oluşmuştur. Bu nedenle 2010 yılının Mart ayında gerçekleşen seçimin ardından 5 ay geçmesine rağmen hükümet kurulamamıştır. Öte yandan işgalden sonra çıkan çatışmalar 2006-2007 yılları arasında açık bir iç çatışmaya dönüşmüştür. Gerek işgal güçlerinin operasyonları gerekse iç savaş sonucunda Irak'ta yüz binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Eğitim, sağlık, altyapı hizmetleri 30 yıl öncesine dönmüştür. 1991'deki Körfez Savaşı'ndan sonra elektrik sistemini bir senede onaran Irak, 2003'ün üzerinden 7 yıl geçmesine rağmen hala elektrik sıkıntısıyla boğuşmaktadır. Maddi sıkıntıların yanı sıra ülkede ciddi bir psikolojik travma hakimdir. Sünni ve Şii Arapların önemli bir kısmı birbirlerine güvenmemekte, hatta düşman olarak görmektedir. Ülkenin kuzeyinde ise Araplar ile Kürtler arasında yeni bir çatışma kopmasının an meselesi olduğunu ABD bile kabul etmektedir. İşgal ABD açısından da pek iyi gitmemiştir. Irak ordusunu 3 haftada yendikten sonra gücünü ispatladığını düşünen ABD ordusu, direniş eylemleri sonucu resmi açıklamalara

göre 4417 askerini kaybederken, 30.000'den fazla yaralı vermiştir. ABD ile birlikte Irak'a giren diğer işgal güçleri ise çok daha önceden çekilmiştir. Bu çekilmelerin bir kısmı saldırılar sonucunda askerlerini kaybeden ülkelerin iç kamuoyundaki baskılardan kaynaklanırken, bir kısmı da Irak'ta Bush Yönetimi'yle birlikte hareket eden hükümetlerin seçmenleri tarafından cezalandırılması sonucu gerçekleşmiştir. Ayrıca savaşın ve işgalin ABD ekonomisi üzerinde devasa bir etkisi olmuştur. Dahası, ABD'nin yumuşak gücünde ciddi gerilemeler yaşanmıştır. ABD, Irak'ı işgal etmesine rağmen Yeni Muhafazakârların istediği yeni Ortadoğu düzenini kuramamıştır. Tersine bölgedeki fiziki varlığı artmasına rağmen etkinliği eşdeğer şekilde artmamıştır. Belki de Irak'ın işgali ve buna bağlı olarak Ortadoğu dengesinde yaşanan diğer gelişmeler dünyanın tek kutupluluktan çıktığı ve yeni bir çok kutuplu düzen oluşmaya başlamasının en önemli nedenlerinden birisi olmuştur. Saddam Hüseyin, savaştan önce yaptığı bir konuşmasında "Irak'a ilk bombanın düştüğü gün ABD'nin dünyada yenilmesinin başladığı gün olacaktır" şeklinde bir kehanette bulunmuştu. Elbette, Saddam Hüseyin'in mesajı savaşı kazanacaklarına yönelik bir propaganda amacı güdüyordu. Bu anlamda hiç de gerçekçi değildi. Ancak yıllar sonra yaşanan gelişmeler başka nedenler ve dinamiklerle de olsa devrik diktatörü haklı çıkarmaya başlamaktadır.

Irak'ın işgali nasıl hem Ortadoğu'da hem de Irak'ın içinde yeni bir dönemi başlattıysa işgalin bitişi de benzer bir durumu yaratabilir. Öncelikle şunu hatırlatmakta fayda bulunmaktadır; ABD askerleri Irak'tan çekiliyor olabilir ancak bu durum ABD'nin Irak'tan tamamen çekildiği ve Irak'tan vazgeçtiği anlamına gelmemektedir.

Kapak Konusu

ABD güçlerinin çekilmesinin kısa ve orta vadede Irak içindeki eski tehditlerin canlanmasına neden olup iç güvenliği zayıflatması bekleniyor.

Irak'ta ABD ordusunun yerini Dışişleri Bakanlığı alıyor gibi görünmektedir. Başkent Bağdat'taki devasa kompleksin yanı sıra Erbil, Musul, Kerkük ve Basra'ya açılan yeni konsolosluklar aracılığıyla ABD Irak'taki siyasete ilgisiz kalmayacağını açıkça göstermektedir. Ayrıca sadece bu dışişleri personelini korumak için bile 7000 ABD'li özel güvenlikçi ülkede kalacaktır. Öte yandan, eğer yeni bir hükümet kurulup ABD ile Irak arasındaki güvenlik anlaşması yenilenmezse ABD'nin Irak'taki askeri varlığı 2011 sonunda sona erecektir. Fakat, başta tartışmalı bölgeler olmak üzere ülke her an yeni bir şiddet dalgasına sürüklenebilir. Irak'ın genelkurmay başkanının bile 2020 yılından önce tam hazır olamayacaklarını

ifade etmelerine karşı ABD'nin çekilme takvimine bağlı kalması yakın dönemde Irak iç politikası açısından da ciddi sorunlar üretebilir. İşte böyle bir atmosfere giren Irak'ta ABD'nin işgali neden sona erdirmek istediği ve çekilme sürecinin nasıl gerçekleştiği dikkat çekici bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada işgalin bitiriliş nedenleri ve yaşanan süreç ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmanın sonunda işgalin Irak'ın geleceği ve bölge ülkeleri üzerindeki etkileri konuları ele alınmamıştır. Bu konular çok ayrıntılı bir biçimde ORSAM tarafından kısa bir süre içinde çıkarılması planlanan ABD İşgali Sonrası Irak'ın Geleceği konulu raporda incelenecektir.

ABD'nin işgal için harcadığı rakamın 802 milyar dolara varması beklenmektedir. Ayrıca, bazı harcamaların önümüzdeki 50 yıl içinde ABD bütçesine 500 milyar dolardan fazla ek maliyet daha getireceği ileri sürülmektedir.

ABD Irak'taki Askerlerini Neden Çekmek İstemektedir?

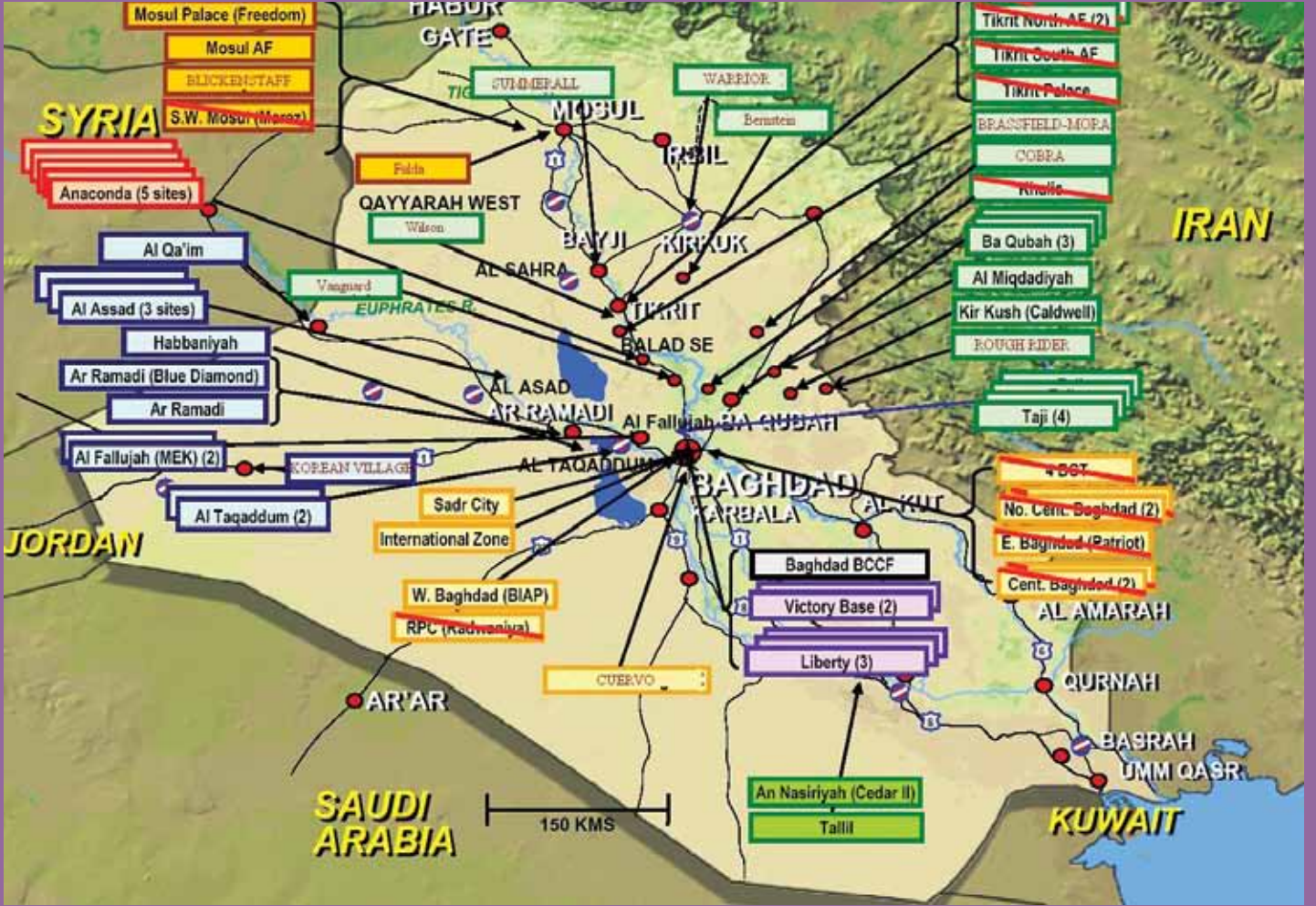
ABD'nin Irak'tan askerlerini çekmesi ile Irak'taki ABD etkinliğinin sona ermesi eş anlamlı değildir. Aşağıda sayılacak nedenlerle Irak ABD'nin Ortadoğu politikasındaki merkezi önemini başka ülkelere kaptırmış olabilir. Ayrıca, ABD'nin Irak'taki askeri varlığı sona ermesi süreci başlamış da olabilir (hala bu sürecin tamamlanmayacağına ilişkin şüpheler bulunmakla birlikte) ancak tüm bunlar ABD'nin Irak'tan tam anlamıyla vazgeçtiği veya Irak'ta tam bir etkinlik sağlamak istemediği anlamına gelmemektedir. Bunun en önemli kanıtı, ABD askerlerini çeker ve üslerini boşaltırken, dünyanın en büyük büyükelçilik kompleksini Irak'a kurmasıdır.

1. ABD'nin Ortadoğu politikasında odak noktası değişmektedir. Bush Yönetimi'nin işgal veya diğer biçimlerdeki askeri güç kullanma yoluyla bölgedeki sorunları çözebileceği ya da ABD'nin çıkarlarına uygun bir ülke veya Ortadoğu yaratabileceği fikrinin başarısız olduğu ortaya çıkmıştır. En basit ifadeyle, ABD, en azından Bush Yönetimi'nin ifade ettiği amaçlarına ulaşamayacağı anlamış, Irak'taki işgalin küresel çıkarlarına zarar verdiğini görmüş ve taktik değişikliğe gitmeye karar vermiştir. Ancak, çekilme emrini veren Demokratlar olmasına rağmen çekilme sürecine giden strateji değişikliği Cumhuriyetçilerin son döneminde başlamıştır. Bu sürecin en önemli kilometre taşı 2006 yılının sonunda Irak Çalışma Grubu tarafından yayınlanan ve Baker-Hamilton Raporu olarak da bilinen çalışmanın politika önerileridir. Nitekim, 2007 yılında Bush Yönetiminin son döneminden itibaren başlayarak bugüne kadar geçen süre zarfında Irak'taki siyasi sürece müdahale biçimleri, Irak'taki ABD askeri varlığının sona erdirilmesine ilişkin gö-

rüşler ve yöntemler, İran ve Suriye'ye ilişkiler ve Filistin Sorunu'nu ele alış gibi konularda Baker Hamilton Raporu'nun etkisi açıkça görünmektedir. Bu çerçevede ABD, Irak'taki askeri varlığını önce azaltmasına sonra da tamamen bitirecek olmasına rağmen Afganistan'daki rolünü artıracaktır. Bu durum, 11 Eylül sonrası ABD'nin dış politika eksenlerinin en önemlisi haline gelen terörle mücadele kavramında siklet merkezinin Irak'tan Afganistan ve Pakistan'a kaydığını göstermektedir.

2. İşgalin ekonomik yükü ABD açısından büyük sorunlar doğurmaya başlamıştır. Irak'taki işgalin yüksek maliyeti küresel ekonomik krizin vurduğu ABD ekonomisi açısından önem taşımaktadır. İşgalin başlamasından bu yana ABD'nin Irak'ı işgali için harcadığı para 748 milyar dolar olmuştur. Önümüzdeki yıl işgal tamamlanmaya kadar öngörülen harcamalarla birlikte bu rakamın yaklaşık 802 milyar dolara varması beklenmektedir.¹ Amerikan ekonomisinin kriz yüzünden kötü durumda olduğu son dönemlerde Savunma Bakanlığı'nın bütçesinde azaltmaya gitmek isteyen² Obama Yönetimi harcamaların azaltılmasında yüksek bütçeli projelerde kısıtlamaya gitmeyi öngörmüştür. Ayrıca, aynı anda iki cephede birden büyük çaplı askeri varlık bulunduranın stratejik ve ekonomik yönü ABD için daha fazla sorun yaratmaya başlamıştır. 2008 yılında 142 milyar dolarlık bütçeyle tavan yapan Irak'ın işgali harcamaları 2010 yılında yaklaşık 66 milyar dolara düşmüştür. Aylık bazda bakıldığında ise işgalin başladığı 2003 yılında ortalama aylık gider 4.4 milyar dolar iken 2008 yılında asker artırımını sonucunda 11.2 milyar dolara çıkmıştır. Asker azaltma sürecinin başlamasıyla 2009'da 7.9, 2010'un ilk yedi ayında ise 5.4 milyar dolar olarak düşmüştür.³ Ancak ABD için savaşın ve işgalin maliyeti şimdiye kadar ödenen para-

Kapak Konusu

İşgal sürecindeki önemli ABD üslerinden bazıları.

larla sınırlı kalmayacaktır. Uzmanlar tarafından yapılan hesaplara göre 4 ana kalemin uzun süre boyunca daha ABD'nin işgal nedeniyle ciddi paralar ödeyeceğini göstermektedir. Bu dört kalem şöyle sıralanmaktadır: Gazilere ödenecek olan paralar, Irak'ta kalacak güvenlik güçleri için harcanacak paralar, kullanılamaz duruma gelen araç gerecin ikamesi ve işgal ve savaş için harcanan paralar için alınan borçların ödenmesi. Bu dört kalemden ortaya çıkacak harcamaların önümüzdeki 50 yıl içinde ABD bütçesine 500 milyar dolardan fazla ek maliyet daha getireceği ileri sürülmektedir.⁴ Bu kadar büyük bir ekonomik yük dünyanın en büyük ekonomisi olsa da ABD için

bile ağır gelmektedir. Bu nedenle, ABD Irak'taki asker sayısını azaltarak işgalin biçimini değiştirmenin ekonomik olarak daha uygun olacağını düşünmektedir.⁵

3. *Askeri işgalin dezavantajlarını askersiz işgalin avantajlarına çevirmek:* Her ne kadar Bush Yönetimi'nin danışmanları ve stratejistleri işgalin ne zaman sona ereceğine ilişkin bir tarih vermek istemese de Amerikalıların Irak'a demokrasi getirme söylemi günün birinde işgalin son bulmasını gerekli kılıyordu. Fakat hiçbir inanırlığı olmayan bu söylem bir yana, 20. yüzyılda yerleşen uluslararası hukuk kuralları ve teamül-

Kapak Konusu

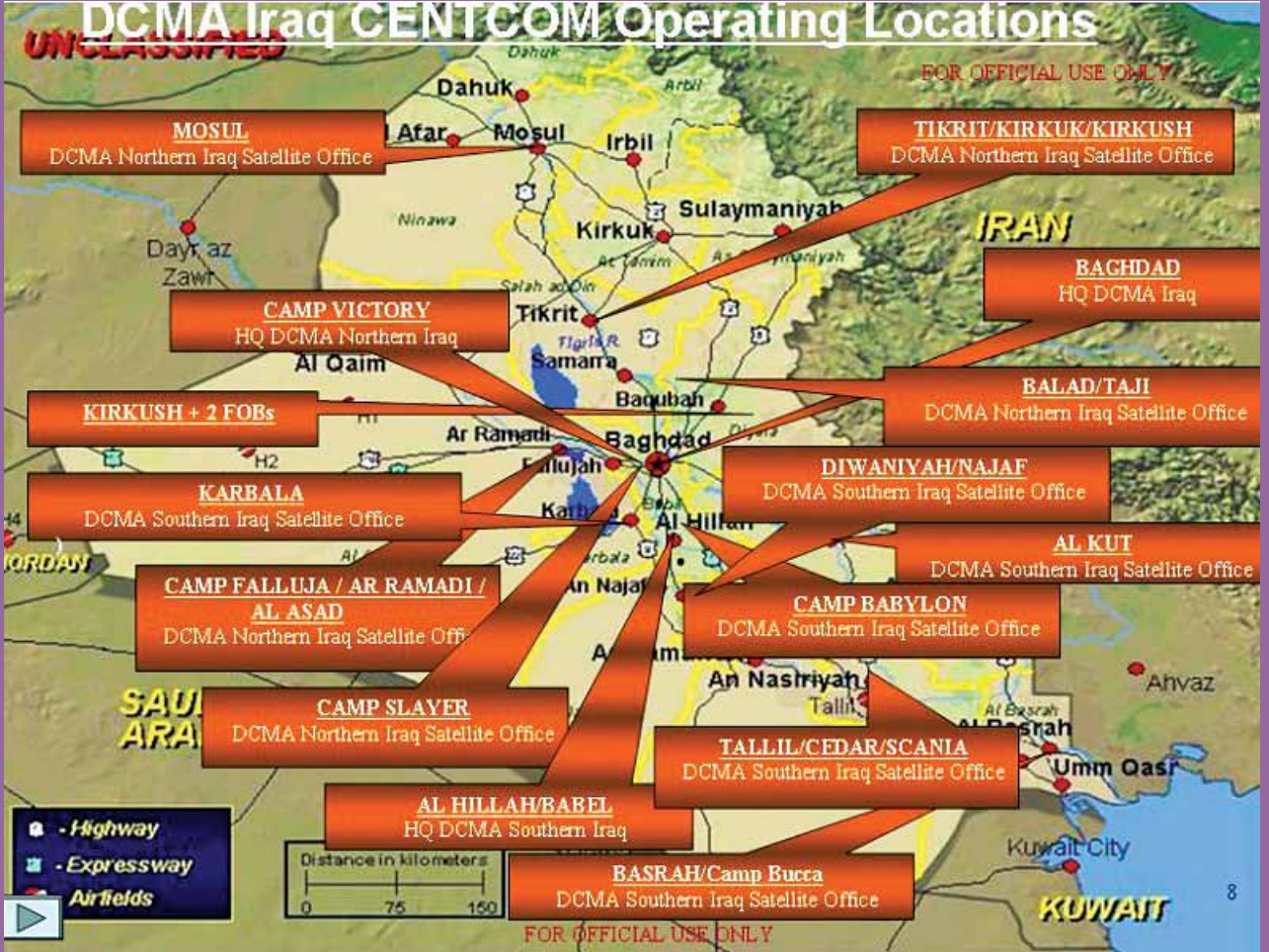
Irak'ın genelkurmay başkanının bile 2020 yılından önce tam hazır olmayacaklarını ifade etmelerine karşı ABD'nin çekilme takvimine bağlı kalması yakın dönemde Irak iç politikası açısından da ciddi sorunlar üretebilir.

ler nedeniyle bu işgal doğası gereği açık uçlu bir işgal olamazdı. Bunun nedenleri şöyle sıralanabilir: Bir kere modern dünya sisteminde bir başka ülkenin topraklarını ilelebet işgal etmek veya işgal yoluyla toprak elde etme yoktur. İkincisi, ABD hegemon güç olarak kural tanımaz bir tavır takınsa bile (Bush döneminde sıklıkla örnekleri görülmüştür) Ortadoğu coğrafyası ve denklemini açık uçlu bir işgale uygun değildir. Çünkü, uzun süreli işgal ABD'nin iktidara getirmek istediği gruplara, küresel çaptaki yumuşak gücüne ve dış politika stratejilerine darbe vurmaktadır. ABD, Irak'taki varlığı ve Irak'taki siyasi gruplar nezdinde oynadığı rol nedeniyle bölge devletlerinin yardımına ihtiyaç duyuyordu. Örneğin Sünni Arapların sisteme sokulması, Şii gücünün dengelenmesi, Kürt-Arap çatışmasının engellenmesi gibi sorunlar ABD'nin sorunu olduğu sürece bölge devletlerine karşı taviz vermek zorunda kalabiliyordu. Çekilme süreciyle birlikte birçok bölge ülkesi ve Iraklı siyasetçi ABD'ye karşı oynayacağı bir kozu kaybettiği gibi, bundan sonra Irak içindeki isteklerini yerine getirmek için ABD'nin desteğine ihtiyaç duyacaklardır. Yani bir anlamda bazı durumlarda ABD bölge ülkelerinin ve Iraklı siyasetçilerin isteklerini karşılamak durumundayken, bugün bu ülkeler Irak'ta kendi aleyhlerine ortaya çıkabilecek durumlardan korunmak için ABD'ye başvuracaktır. Böylece bir yandan ABD Irak'taki etkinliğini tam olarak yitirmezken diğer yandan Irakla ilgili pazarlıklara girmekten kurtulabilecektir. İşgalin diğer bir önemli boyutu ABD'nin küresel hegemon olarak yumuşak gücüne vurduğu büyük darbedir. Bugün hala başta Iraklılar olmak üzere dünyanın önemli bir kısmı ABD'nin Irak'ı işgal nedeninin bu ülkede bulunan petrol kaynakları olduğunu düşünmektedir.⁶ Obama Yönetimi'yle birlikte küresel imajını düzeltmeye çalışan ABD'nin

haksız ve klasik emperyalist niyetlerle yapıldığına inanılan bu işgali bitirmesi bir ölçüde küresel bir "PR" çalışması olarak da görülebilir. Özellikle Obama Yönetimi'nin vurgusu işgalin Irak iyi bir durumdayken sona erdirildiğine vurgu yapmaktır. ABD'nin Irak'ı işgal ettikten sonra felaket içinde kendi kaderine terk eden bir büyük güç olarak görünmesini istemeyen Obama Yönetimi, bu nedenle her fırsatta Iraklıların siyasi anlamda olgunlaşmasına, ülkenin sorunlarının kendi siyasetçileri tarafından diyalogla çözülebilecek bir hale gelmesine ve ülkedeki güvenlik durumunun iyileşmesine vurgu yapmaktadırlar.⁷

4. Ortadoğu'da Yeni Stratejik Durumlara Hazırlanmak: ABD'nin Irak'tan çekilmesinin ardındaki belki de en önemli ve stratejik neden Irak'ın işgalinin bölgede yarattığı stratejik dengesizliği yerinden oynatmaya hazırlanmak olabilir. 1940'lardan itibaren Ortadoğu'da güçlü bir askeri varlık bulundurma amacı taşıyan ABD Irak'ı işgaliyle bölgedeki varlığını hiç ulaşmadığı bir seviyeye taşımıştır. Sayıları zaman içinde değişmekle birlikte sadece Irak'ta bulunan Amerikan askeri sayısı 120.000 ile 170.000 arasında değişmiştir. Ancak, bu askeri güç artırımını ABD'nin beklediği Ortadoğu düzenini kurmasını beraberinde getirmemiştir. Demokrasi-statüko ikilemini Bush Yönetimi'nin kaba güce dayalı politikalarıyla aşacağını düşünen ABD, bunun işe yaramadığını tersine ABD'nin bölgedeki etkinliğinin azaldığını görmüştür. ABD, Irak'ta 100.000'den fazla askerini bulundurmasına rağmen İran'ın Lübnan, Irak, Filistin gibi yerlerde etkinliğini artırmasını engelleyememiş; Suriye'yi İran'dan uzaklaştırıp yanına çekememiş; İsrail'in Hizbullah karşısında komik durumlara düşmesine engel olamamış; Fetih'in Filistin'de güç kaybetmesini ve Hamas'ın iktidara gelişini engelleyememiş; İran'ın nükleer

Kapak Konusu

İşgal süresince kullanılan önemli CENTCOM Operasyon Merkezleri.

projesine ilişkin somut tedbirler alamamış ve bu ülkeyi yolundan alıkoyamamıştır. Irak'ın elinde kitle imha silahları olduğu ve El Kaide ile bağı nedeniyle bu ülke işgal edilmiş olmasına rağmen ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra bölgede kitle imha silahlarının yayılması olasılığı artmıştır. İran nükleer çalışmalarını son aşamaya taşıyarak, Suudi Arabistan nükleer enerji hakkında konuşmaya başlamıştır. El Kaide tarihinde hiçbir zaman Irak'taki işgal güçlerine karşı verdiği mücadeledeki kadar adını dünyada duyurmamıştır. Örgüt zarar görse de Afganistan dışında eylemliliğini bu kadar geniş bir alana yayması Irak'ın işgalinden sonra olmuştur. Bütün bunlar ABD'nin

güçlerini büyük ölçüde Irak'ta yığıldığı bir dönemde yaşanmıştır. Bazı değerlendirmelerde de belirtildiği gibi ABD'nin Irak'taki devasa askeri varlığı, onu bölgede ABD'yle açık ya da örtülü olarak mücadele etmek isteyen devletlere ya da devlet dışı örgütlere karşı ciddi anlamda açık hedef haline getirmiştir. Tüm bu faktörler dikkate alındığında ABD'nin gelecekte Ortadoğu'da yeni bir hamlesi öncesi Irak'taki hantal ve dev askeri varlığını çekmesi kendisi açısından yararlı görünmektedir. Çünkü, bölgedeki hava ve deniz üslerini hala koruyan ABD'nin yeniden büyük çaplı bir işgale kalkışmadıkça bu kadar büyük bir güce ihtiyacı yoktur. Oysa, bölgede bundan son-

Kapak Konusu

ra yaşanabilecek çatışmalarda ABD'nin yeniden büyük çaplı kara operasyonuna dayalı bir işgal girişimine kalkışması da zor görünmektedir. Sözün açıkçası ya da kısacası, bölgedeki bir sonraki çatışmanın kuvvetle muhtemel, ABD (veya İsrail) ile İran arasında olması beklenmektedir. Olası bir çatışma halinde İran'ın en büyük kozu olarak (bu kozları ne denli etkin kullanabileceği tartışmalı olsa da) Lübnan, Filistin ve Irak'taki etkinliğiyle ABD'ye yanıt vermesi ya da Irak'taki ABD askerlerine yönelik büyük çaplı hasar vermesi olduğu ileri sürülmektedir. Bu bağlamda ABD'nin Irak'tan askerlerini çekmesi her geçen gün daha kaçınılmaz hale geliyor gibi görünen İran'la olası bir çatışması öncesinde alınmış güçlü tedbirlerden birisi olarak da görülebilir.

Amerikan Askerlerinin Irak'tan Çekilmesi Nasıl Gerçekleşiyor?

İşgalin nasıl ve ne zaman sona erdirileceğine ilişkin tartışmalar devam ederken konuya ilişkin açıklama o dönemde yeni ABD Başkanı seçilen Barack Obama'dan gelmişti. 27 Şubat 2009 tarihinde yapılan açıklama Irak için bir dönüm noktasıydı. Obama başkanlık seçimi sırasında her fırsatta Irak'tan çekilme sözü vermişti. Bu nedenle işbaşına Obama'nın yeni Ortadoğu politikasının en önemli ayaklarından birisi Irak'tan çekilmek olduğu tahmin ediliyordu. Seçilmesi halinde Irak'taki ABD askeri varlığını çok kısa bir süre içinde ve tamamen sona erdireceğini ilan eden Obama'nın açıkladığı plan ile seçim vaatleri tam olarak örtüşmüyordu. Fakat, Irak'ın ve bölgenin gerçekleri ile çekilme sürecinin teknik detayları dikkate alındığında Obama'nın vaatlerini yerine getirmesi zaten pek olası değildi. Obama tarafından ilan edilen çekilme planı üç ayağı olan bir stratejiye dayanmaktadır. Birinci ayak, muharip birliklerin Irak'tan çekilmeye başlaması, ikinci ayak Irak içindeki siyasi faaliyetlerin artırılması ve üçüncü ayak ise Ortadoğu'da başka hamlelerle Irak politikasını desteklemektir.

Obama yaptığı konuşmada ABD'nin Irak'ta sorumluluğu artık tek başına üstlenmeyeceğini, Iraklıların asıl sorumlu olacağı yeni bir strateji geliştirdiklerini söylemiştir.⁸ Bu çerçevede belirlenen stratejinin ilk ayağı muharip birliklerinin

Irak'tan çekilmeye başlamasıdır. 2009 yılı başında başlayan bu çekilmenin 31 Ağustos 2010'a kadar tamamlanacağı ilan edilmiştir. Obama'nın bu vaadine Amerikan ordusundan zaman zaman yükselen itirazlara rağmen uyulduğu görülmektedir. Ayrıca Obama'nın ilan ettiği planda muharip birliklerin çekilmesinin tamamlanmasından sonra geride kalacak birliklerin 31 Aralık 2011'e kadar eğitim, teçhizatlandırma ve tavsiye verme gibi üç temel işlevi olacağını söylemiştir. Son olarak orijinal planın askeri boyutunun en son boyutu ABD ordusu kaldığı süre içinde Irak ordusuna destek olmak için Irak ordusunun isteğiyle terörle mücadele operasyonlarına katılacak olmasıdır. Sonuçta sürecin tüm ABD askerlerinin 2011 yılı sonunda çekilmesiyle tamamlanacağı açıklanmıştır. Açıklandığı zaman ABD'de farklı çevrelerin eleştirilerine maruz kalan plan aslında hiç kimseyi tam olarak tatmin etmemiştir. Bazı Demokratlar çok daha kısa süre içinde çok daha kesin bir çekilme takvimi bekliyorlardı. Bu nedenle, bu gruplar o dönemde plandan memnun olmadıklarını dile getirdiler.⁹ Cumhuriyetçiler ise bunun yeniliyi kabullenmek olduğunu, söyleyerek planı eleştirse de Obama'nın güvenlik durumunun kötüleşmesi halinde planı özden geçireceğini söylemesi üzerine plana destek vermişlerdir.¹⁰

Stratejinin ikinci ayağı Irak'ın içindeki siyasi süreçte aktif bir rol oynayarak yumuşak geçişin sağlanmasıydı. Bu konuda seçimlerin bir an önce ve düzenli bir biçimde yapılması ABD için öncelik taşıyordu. Obama'nın yaptığı konuşma ve çekilme planının açıklanması Maliki'nin ciddi bir galibiyet kazandığı yerel seçimlerin hemen arkasından gelmişti. Merkezîyetçi ve milliyetçi temanın güçlendiği bir dönemde seçimin ertelenebileceği ve sonuçların büyük bir çıkmaz yaratacağı beklenmiyordu. Bu nedenle Obama konuşmasında ABD askerlerinin çekilmesiyle Iraklıların daha fazla sorumluluk alacağını ve seçimlerin istikrar üreteceğini düşünebiliyordu. Ancak seçimin yapılmasının gecikmesi ve sonrasında da yapılan seçimin istikrarlı bir siyasi atmosfer üretmemesi ABD'nin bu söyleminin gerçekçi olmadığını göstermektedir. Ayrıca, hala temel hizmetlerin sağlanmasında yaşanan büyük aksaklıklar, yolsuzluklar ve güvenlik durumunun kötüleşmesi Obama'nın stratejisinin

Kapak Konusu

ne kadar başarılı olacağı konusundaki şüpheleri artırmaktadır.

Stratejinin üçüncü ayağı ise Irak'ta sorunların büyümesinin engellenmesi için bölge ülkeleriyle uyumlu çalışmaya dayanmasıdır. Ancak, Obama'nın planının bu boyutu bugüne kadar netleşmemiştir. Bundan sonrası da büyük bilinmezlerle doludur. Kendi aralarında Irak'ın geleceği konusunda anlaşamayan ve Irak'ı birbirlerine karşı yürüttükleri mücadelede bir dolaylı savaş alanı olarak gören pek çok bölge ülkesiyle ABD'nin nasıl uyumlu çalışacağı ve Irak'ta istikrarın elde edilmesine katkıda bulunacağı bilinmemektedir. Örneğin Irak'ta Suudi Arabistan ile İran arasında bir güç mücadelesi yaşandığı aşikardır. Irak konusunda bu iki ülkeyi ikna edecek bir orta yol bulmak pek mümkün görünmemektedir. Ancak, ABD'nin yeni Irak hükümetinin kurulması sırasındaki tavrından görüldüğü üzere bölge ülkeleriyle uyumlu olarak çalışmak demek, İran'ın kabul edebileceği ve istikrarsızlaştırmayacağı bir hükümet anlamına gelmektedir.

Gelinen Aşamada ABD'nin Çekilme Sürecine İlişkin Bazı Bilgiler

Daha önce de belirtildiği gibi ABD'nin Irak'tan askerlerini çekmesi iki temel gelişmeye dayanmaktadır: ABD ile Irak arasında 2008 yılında yapılan güvenlik anlaşması ve Başkan Obama'nın Şubat 2009 tarihli konuşmasında açıkladığı çekilme takvimi. Her iki gelişme çerçevesinde ABD güçlerinin Irak'taki sayısı kadar yetki ve etkinliği de azalmıştır. Bir kere önceki dönemlerde olduğu gibi ABD ordusu gerekli gördüğü yerlerde kendi inisiyatifiyle operasyon yapamayacaktır. Tüm operasyonların kararlarını Irak hükümeti alacak, gerekirse ABD'den yardım isteyecektir. Bu anlaşma ve takvim gereğince ABD askerleri 30 Haziran 2009'da şehirlerden çekilme sürecini tamamlamıştır.¹¹ Bu sürecin ikinci evresi olan 31 Ağustos 2010 tarihine kadar muharip güçlerin çekilmesi süreci de tamamlanmıştır. Bu çerçevede Irak'taki ABD askerlerinin sayısı 50.000'e düşürülmüştür. Ancak 2011 yazına kadar yeni bir asker indirimi beklenmemelidir. Geride kalan ABD askerleri içinde 6 eğitim ve tavsiye tuğayına ek olarak 4500 ABD Özel Kuvvetlerine

bağlı asker bulunmaktadır. Bu sonuncu grubun gerektiğinde Irak birliklerine terörle mücadele operasyonlarında destek vermek üzere ülkede kaldıkları belirtilmektedir. Böylece son 1.5 yıl içinde ABD, Irak'tan 1.25 milyar dolarlık askeri teçhizatını, 120.000 askerini, 40.000 aracını çekmiş, 900000 parça askeri teçhizat Irak kuvvetlerine devretmiştir. Bir dönem sayıları 600'e varan Amerikan askeri tesislerinin %82'si ya kapatılmış ya da Irak hükümetine devredilmiştir. Ülkede kalan ABD üssü sayısı 2010 Temmuz'unda 124 inerken, Ağustos ayı sonu itibarıyla 97'e düşmüştür.¹² ABD'nin Irak'tan çekilmesi büyük ölçüde Kuveyt üzerinden yapılmıştır. Öte yandan Iraklı güvenlik güçlerinin sayısında artış meydana gelmiştir. Son dönemde daha da hızlandırılan eğitim sürecinin sonucunda toplam Iraklı güvenlik gücü sayısı 780.000'i geçmiştir. Bu çalışmanın hazırlandığı sıradaki rakamlar bazında Iraklı güvenlik güçlerinin durumu aşağıdaki gibidir.¹³

Irak Güvenlik Güçlerinin Durumu

Savunma Bakanlığı	
Irak Ordusu	197.336
Eğitim ve Destek Birlikleri	46.459
Hava Kuvvetleri	4023
Donanma	2910
Toplam	250.728
İçişleri Bakanlığı	
Irak Polisi	301.286
Irak Federal Polisi	43.957
Sınır Koruma Güçleri	60.605
Petrol Polisi	29.411
Tesis Koruma Hizmetleri	90.000
Toplam	525.259
Özel Kuvvetler	4120
Genel Toplam	780.107

Yukarıda belirtilen sayının dışında ülke çapına yayılmış Irak'ın Oğulları adı verilen 100.000'i aşkın aşiret silahlıları da bulunmaktadır. Toplam rakamlara bakıldığında Irak'ta güvenlik güçlerinin hiç de azımsanamayacak bir sayıya ulaştığı görülmektedir. ancak sayı artışına rağmen birliklerin kapasitesi ve yetenekleri sorgulanmaktadır. ABD raporlarına göre 2008 yılına kadar eğitilen birliklerin ancak üçte ikisinin hazırlık

Kapak Konusu

açısından yeterli olduğu belirtiliyorken mevcut eğitim standardı ve hızıyla 2011 Aralık ayında Irak ordusunun ancak %80 oranında hazır olması beklendiği dile getirilmektedir. Ulusal polisin de benzer bir eğitime tabi tutulmasına rağmen orduya göre çok daha geri durumda olduğu ileri sürülmektedir.¹⁴

Sonuç Yerine: Çekilmenin Olası Etkileri Neler Olabilir?

ABD Irak'tan çekilme planını büyük ölçüde sessiz sedasız ve askeri açıdan hiç de kolay olmayan bir şekilde kısa sürede gerçekleştirmiştir. Planın açıklandığı dönemde Petraus ve Odierno gibi komutanlar çekilmenin 23 ayda gerçekleşmesini istemelerine rağmen çekilmenin en azından muharip askerler boyutu 16 ayda gerçekleşmiştir.¹⁵ Ancak asıl önemli olanın bundan sonrası olduğu açıktır.

Bu noktada asıl sorun ise ABD'nin Irak'taki siyasi stratejisinin ne olduğudur. Çünkü şu ana kadar uygulanan çekilme stratejisi işin sadece askeri ve teknik boyutunu içermiştir. İşgalin başından beri ABD'nin Irak konusundaki asıl sıkıntısı ise askeri değil siyasi olmuştur. İşgal sonrası devletin yeniden inşasına karşı siyasi çözümler üretmektense askeri yöntemlerle bastırma yolunu izleyen ABD'nin bu yaklaşımında ne kadar başarısız olduğu görülmektedir. Temmuz ve ağustos aylarında yükselen şiddet dalgasını ABD kendisi için sorun ediyor gibi görünmemektedir. Irak'ta bölgeyi etkileyecek büyük çaplı bir kaos yaratacak bir savaş durumu ortaya çıkmadıkça da direnişin ya da çatışmaların artması ABD açısından tam anlamıyla kendi sorunu olarak görülmeyecektir. Bu hem Irak iç politikası hem de bölge ülkeleri açısından yeni bir döneme girildiğini göstermektedir. Çünkü Irak'ı işgal ettikten sonra ABD ülkede birçok şeyi berbat etmesine rağmen sorumluluğu üzerine aldı. Bölge ülkeleri ABD'ye bu süreçte yardımcı ya da danışman oldular. Ancak yeni dönemde ABD askeri sorunlarda elini taşın altına sokmak istemedikçe bu görevi kimin yapacağı belirsizdir. Görevin birincil sahibi Iraklı güvenlik güçlerinin bunu gerçekleştirmesinin zor olduğu kabul edilmektedir. ABD çekildikten sonra Irak'a doğrudan ya da dolaylı müdahaleleri

artacak olan ülkeler ise bu ülke içinde birbirleriyle yürüttükleri etki yarışımı karşılıklı kutuplaşmaların olduğu ya da mevcut kutuplaşmaların sürdüğü yeni bir rekabete dönüştürebilir. İşte bu olasılık dahi Irak hakkında iyimser tahminler yapmayı zorlaştırmaktadır.

Çekilme sonrası Irak'ın siyasi ve güvenlik konularında yaşadığı belirsizliğin devam etmesi endişe verici boyuta ulaşabilir. Çünkü siyasi güçler arasındaki çekişme, eski tehditlerin canlanması, yeni tehditlerin ortaya çıkacak olması ve ülkede güvenliği sağlayan en önemli gücün Irak'tan çekilecek olması büyük bir olasılıkla Irak'ın iç güvenliğini ve istikrarını zayıflatacaktır.¹⁶ Çatışmaların doruğa tırmandığı dönemde asıl olarak iki yönelim Irak'ı şiddete sürüklüyordu: Bunlardan birincisi El Kaide ya da Mehdi Ordusu içindeki kontrolsüz gruplardan oluşan aşırılıkçılık yanlılarıydı. İkincisi ise direnişi siyasi güce çevirme umuduyla silahla siyaset yapan gruplardı. Aşırılıkçılar, Sahva ve benzeri güçler, Irak ordusunun operasyonları ve ABD'nin sert tedbirleriyle büyük ölçüde zayıflarken, bunlara yönelik dış destekteki görece azalmada bunları gelecekte de şiddet yaratma potansiyeline sahip olmalarına rağmen stratejik bir tehdit olmaktan çıkartmaktadır. Ancak asıl stratejik güvenlik sorununu yaratma kapasitesine sahip olanlar silahlı siyaset yapan, geniş bir örgütlenmeye sahip ve Irak güvenlik güçleriyle gevşek bağlara sahip siyasi partiler tarafından yönlendirilen silahlı hareketlerdir. Yani Irak'ın oğulları, peşmergeler veya Mehdi Ordusu'nun ayakta kalan kısmı gibi unsurlar ile çeşitli devlet kademelerinde görev yapmalarına rağmen asıl sadakatleri partileri ya da liderlerine olan güvenlik güçleridir. Bunlar siyasi partilerin tekelinde olduğu için bundan sonra ülkede güvenlik ve istikrarı belirleyecek olan iki temel yapı ortaya çıkmaktadır: Hükümeti kimin kontrol edeceği ve devlet kurumları aracılığıyla bu kontrolü nasıl sağlayacağı ile sistemde aldıkları payları beğenmeyenlerin bu paylarını artırmak için nasıl bir yöntem belirleyeceği. Birinci grup için meşru ve yasal araçları kontrol ederek kendi gücünü artırma eğiliminde olurken, ikinci grup ise aleyhlerine işleyen bir sisteme karşı elde etmek istediklerini silahlı güçlerini siyasal güce dönüştürmek için kullanabilirler. Birincisi

Kapak Konusu

için ordu ve polisin yetki, kaynak, örgütlenme ve meşruiyeti temel avantajken ikincisi için kit- le ile yakın ilişkileri, dar alanda geniş bir gücü mobilize edebilmek, silahlı mücadele tecrübesi ve karşısındaki yapının hantallığı avantaj haline dönüşmektedir. Bu iki grup arasındaki mücade- leyi etkileyecek olan en önemli konulardan birisi hükümette yetki paylaşımının yeniden yapılma- sı beklentisi ve bu çerçevede atılması beklenen başbakanlığın yetkilerinin azaltılmasıdır. Özel- likle Allavi-Maliki koalisyonu senaryosunun gerçekleşmesi halinde Maliki'nin yetkileri görece olarak azaltılmış bir başbakan olacağı, Allavi'nin ise güvenlik tarafı ağır basan yeni yaratılmış bir pozisyona getirileceği söylentisi Irak kulislerin- de dolaşmaktadır. Bu senaryonun gerçekleşmesi halinde bundan sonra Irak'ta Genelkurmay Baş-kanı, Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı gibi güvenlik merkezli kurumların etkinliği artabilir. Bu durum işgal sonrası dönemde kurulan önce- ki hükümetler ve siyasi ortamdan önemli fark- lılıklar içermektedir. Önceden ABD ordusunun varlığı ve temel işlevi nedeniyle Irak'ta güvenlik sorunlarının ele alınması iki kişinin elindeydi: ABD'nin Irak'taki komutanı ve Irak başbakanı. Ancak şimdi ABD'nin ayrılması ve başbakanın yetkilerinin azaltılması ya da paylaşılmasıyla birlikte bu etkinlik ordu ve polis gibi kurumların başında olan kişilerle yeni yaratılacak güvenlikle ilgili siyasi pozisyona kayabilecektir. Bu durum

Sünniler ile Şiiler arasındaki güvenlik kaynak- lı sorunları olduğu kadar merkezi hükümet ile Kuzey Irak'taki bölgesel hükümetler arasinda- ki ilişkilerin de doğasını değiştirebilir. Örneğin, ülkede bazı şehirlerin ya da coğrafi bölgelerin kontrolden çıkması halinde buralara nasıl ve kim tarafından müdahale edilebileceği geçmiş- tekenden çok daha fazla o konuyla ilgili bakan- lığı elinde tutan parti ile başbakan arasında ya da siyasi grupların kendi içlerinde olabilecektir. Örneğin Maliki'nin Basra'da ya da Sadr sem- tinde yürüttüğü operasyonları ya da Diyala'da yaptığı gibi Kürt peşmergeleri Irak ordusunun baskısıyla uzaklaştırdığı durumlara eskisi kadar sık rastlanmayabilir. Rastlanırsa da bu sefer yerel olayların ulusal çapta krizlere dönüştüğü hallere dönüşebilir. Bu durumlar sadece güvenlik soru- nu olarak kalmayacaktır. Irak anayasasına göre merkezi hükümet ile federal bölgeler arasındaki yetkilerin ele alınmasına kadar gidebilir. Çünkü, yeni düzenlemeler Irak polisini vilayet yönetimi- ne bırakmakta ve merkezi otoritenin bunlar üzerindeki tasarruflarını tartışmalı hale getirmektedir. Tüm bu karmaşa içinde Irak'ı çok zor günle- rin beklediği görülmektedir. Bölge ülkelerinin de karışacağı bir siyasi ve askeri çekişme ortamına Irak'ın ne kadar dayanabileceği bilinemez ama yakın dönemde Irak'ın bölge gündemine tekrar parçalanma senaryolarıyla gelmemesi için hiçbir neden yoktur. ■

- 1 Amy Belasco, The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11 Congressional Research Service, 16 Temmuz 2010, s. 3. <http://www.fas.org/spp/crs/natsec/RL33110.pdf>
- 2 Jackie Calmes, "Obama Planning to Slash Deficit, Despite Stimulus Spending" New York Times, 21 Şubat 2009, <http://www.nytimes.com/2009/02/22/us/politics/22budget.html>
- 3 Belasco, "The Cost of Iraq" s. 23.
- 4 Linda J. Bilmes, "Iraq War Winds Down, But Costs Soar" San Francisco Chronicle, 15 Ağustos 2010, http://articles.sfgate.com/2010-08-15/opinion/22220424_1_combat-troops-big-costs-disability-compensation
- 5 Remarks of President Barack Obama:Responsibly Ending the War in Iraq, 27 Şubat 2009, http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-of-President-Barack-Obama-Responsibly-Ending-the-War-in-Iraq/
- 6 Raymond Hinnebusch, "The American Invasion of Iraq: Causes And Consequences" Perceptions, Bahar 2007 , s. 19.
- 7 Howard LaFranchi, "Mission Accomplished"? Joe Biden Gives Upbeat Assessment of Iraq"Christian Science Monitor, 23 Ağustos 2010, <http://www.csmonitor.com/USA/Foreign-Policy/2010/0823/Mission-accomplished-Joe-Biden-gives-upbeat-assessment-of-Iraq> ;
- 8 Remarks of President Barack Obama
- 9 "Anti-War Activists Disappointed With Obama's Iraq Withdrawal Plan," Foxnews 27 Şubat 2009, <http://www.foxnews.com/politics/2009/02/27/anti-war-activists-disappointed-obamas-iraq-withdrawal-plan/>
- 10 "Obama Sets Date To End Iraq Combat Mission" 27 Şubat 2009, <http://www.msnbc.msn.com/id/29371588/>
- 11 "U.S. Troops Withdraw From Iraq's Cities," Washington Post, 30 Haziran 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/06/29/AR2009062903736.html>
- 12 SIGIR Quaterly Report, 30 Temmuz 2010, s. 9.
- 13 SIGIR Quaterly Report, 30 Temmuz 2010, s. 58.
- 14 Walter L. Perry, Stuart E. Johnson, Keith Crane et al, Withdrawing from Iraq: Alternative Schedules, Associated Risks, and Mitigating Strategies, Rand Corp, 25 Eylül 2009, s. 9.
- 15 Jennifer Loven, "Obama Moved Toward Commanders in Iraq Decision, AP News, 28 Şubat 2009
- 16 Perry, Johnson, Crane et al, Withdrawing from Iraq, s. 92.

DİPNOTLAR